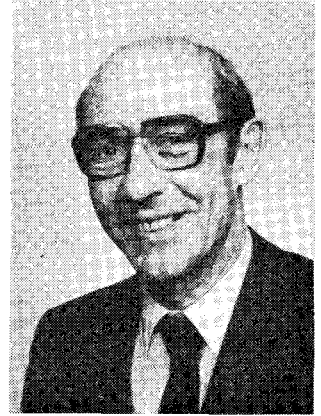

door drs. H. J. Ydo

Drs. H. J. Ydo (56) is directeur van een onderneming in Den Haag. Hij is adviseur van het NCW en penningmeester van de Europese Beweging.

*Als beleid ontbreekt, komt het volk ten val;
maar er is redding als er vele raadgevers zijn.*

Spr. 11 : 14

Productie tegen elke prijs

De redactie van dit blad heeft mij gevraagd een bijdrage te leveren aan de discussie in dit blad over de sociaal-economische problemen van de dag tegen de achtergrond van de christen-democratische opvattingen ter zake. Ik ga hierop graag in en zal mijn betoog toespitsen op twee actuele problemen: de bestrijding van a) de werkloosheid en inflatie, en b) de woningnood.

De lezer zal bemerken dat ik voor deze problemen tot een andere aanpak kom dan wat het CDA in zijn programma's aanbeveelt. Dit hangt samen met de omstandigheid dat ik in de relatie tussen levensbeschouwing en politiek de accenten wat anders leg dan men gemeenlijk in het CDA doet, waardoor ik ook wat anders aankijk tegen de economische en sociale processen. Het laatste verplicht mij eerst kort samen te vatten hoe naar mijn mening de relatie ligt tussen de christelijke moraal en ons economisch en sociaal gedrag.

De moraal van het CDA

Het CDA onderscheidt zich van de andere grote politieke stromingen in ons land doordat het probeert zich in de sociale en economische politiek te laten leiden door Gods woord, in het bijzonder de christelijke moraal. Nu is moraal of moraliteit

geen exclusieve christelijke zaak, waarover bovendien veel te zeggen valt. Ik wil dat hier niet doen, maar volsta met de constatering dat alle christenen het er wel over eens zijn dat wat zij de 'christelijke' moraal noemen, samengevat is in het dubbel gebod van de liefde tot God en de naaste. Naar christelijke opvattingen is de mens altijd gehouden God lief te hebben boven alles en de naaste als zichzelf. Een buitengewoon veeleisend gebod en het vertrekpunt van handelen van iedere christen, ook op maatschappelijk gebied. Overigens is de naastenliefde geen monopolie van het christendom. Ook in het Budhisme en het Confucianisme staat de naastenliefde centraal, zij het vervat in andere termen (onderlinge afhankelijkheid – verantwoordelijkheid voor de ander). Desondanks worden in de christelijke sociaal-economische politiek de begrippen liefde en naastenliefde (caritas) nauwelijks

(meer) gebruikt. Wat wij wèl gebruiken zijn termen als 'solidariteit' en 'rechtvaardigheid', 'rentmeesterschap' en 'normering'. Kort samengevat is het CDA de overtuiging toegedaan dat wij zuinig en respectabel moeten omgaan met de natuur ('rentmeesterschap'), mitsgaders 'rechtvaardigheid' en 'solidariteit' moeten betrachten ten opzichte van de naaste en dat daarom de economische processen, in het bijzonder de groei, moeten worden gebonden aan normen. Slechts door ons economisch gedrag te normeren kan de schepping in stand worden gehouden en er toch voldoende geproduceerd worden, in het bijzonder voor de armen der aarde. Zo staat het in onze programma's.

Arbeidsdeling en machtsmisbruik

De moderne geïndustrialiseerde samenleving, ontstaan aan het einde van de achttiende eeuw, is gebaseerd op een zeer verregaande arbeidsdeling. Vrijwel niemand consumeert wat hij produceert; vrijwel niemand kent de duizenden producenten die tezamen de produkten voortbrengen die hij consumeert. Iedereen hangt voor zijn welzijn af van de kennis, kunde en produktiviteit die hij niet zelf bezit, doch tienduizenden, onbekende anderen. Daardoor zijn tussen de afzonderlijke individuen van onze samenleving miljarden economische kruisverbindingen ontstaan die tezamen het web spannen dat wij dan de 'sociaal economische samenleving' noemen.

Dit web vertoonde in het begin, toen de op arbeidsdeling gebaseerde produktie zich begon te ontwikkelen, afschuwelijke weeffouten. Deze betroffen a) de uitbuiting van arbeid en arbeider, en b) de ongelijkmatige verdeling van de opbrengst van de produktie. In de negentiende eeuw dwong de arbeidsdeling de mens de fabrieken in waar hij hard, lang en onder erbarmelijke hygiënische en fysieke omstandigheden moest werken, terwijl de vruchten van zijn inspanning in handen

vielen van enkelen.

Hoe reageerde indertijd de christen-democratie in ons land op deze fouten? Het antwoord is bekend: het zette zich, eerst aarzelend, later ferm, in voor bestrijding van de uitwassen, voor bescherming van arbeid en arbeider en voor een rechtvaardiger verdeling. Dat is nu nog zo. De dubbele lijn van bescherming van de mens en rechtvaardige verdeling loopt als een rode draad door het christelijk sociaal denken, protestant en katholiek, van Kuyper en Schaepman, via CNV en NKV tot de dag van vandaag.

Karl Marx pakte het anders aan. Hij en zijn navolgers probeerden niet alleen een therapie te ontwikkelen, maar ook een diagnose te stellen. Zij benaderden het probleem 'wetenschappelijk' en kwamen daardoor tot een logisch niet makkelijk te bestrijden aanpak. Zij ontwaarden dat het met een samenleving, die gebaseerd is op een verregaande arbeidsdeling, scheef loopt als de macht niet goed verdeeld is en misbruikt wordt. Zij zagen dat de macht lag bij en misbruikt werd door de eigenaar van de produktiemiddelen, de 'kapitalist', en zij riepen op de macht te verplaatsen naar de arbeid. Waar de christen-democratie reageerde als de barmhartige Samaritaan, reageerden marxisme en socialisme als de dokter die eerst na de diagnose een therapie voorschrijft. Dat zij zich in de therapie vergisten strekt hen even weinig tot oneer als de juistheid van hun diagnose hen tot eer strekt.

Op het machtsmisbruik onder het 'kapitalisme' is door de verschillende politieke stromingen in de geïndustrialiseerde wereld verschillend gereageerd. In marxistische landen werd de macht op papier verplaatst naar de arbeid, maar in de praktijk belandde zij bij een oligarchie of een dictator. Wij weten allen tot wat dat heeft geleid: het misbruik van economische macht in marxistische landen tiert welig

en van de economie deugt geen hout. Het zijn economieën van enorme tekorten enerzijds en krankzinnige verspilling anderzijds (slavenarbeid).

In democratisch bestuurd landen, zoals het onze, werd de sociaal-economische macht geleidelijk en gedeeltelijk verplaatst naar de 'georganiseerde' arbeid, gedeeltelijk naar overheid en parlement, terwijl ook een stuk macht in de handen van de ondernemingen bleef. De processen die tot deze situatie leidden (en die nog steeds aan de gang zijn) zijn te omvangrijk om hier te beschrijven. Wij kunnen globaal zeggen dat de huidige verdeling van macht in ons land de resultante is van een reeks staatkundige en maatschappelijke ontwikkelingen, waarbij, alweer globaal gezegd, het socialisme en de vakverenigingen proberen de macht voor een belangrijk deel te verplaatsen naar de georganiseerde arbeid, het liberalisme en ondernemingen trachten een belangrijk stuk macht bij individuen en de ondernemer te laten en de christen-democratie streeft naar een soort harmonie van macht tussen overheid, georganiseerde arbeid en ondernemers.

De vraag is nu, wordt door een verdeling van macht als bij ons a) genormeerde groei bereikt, en b) misbruik van macht voorkomen? In beide gevallen luidt het antwoord ontkennend. Over genormeerde groei kunnen wij kort zijn. Het is geen fraai plaatje. Enerzijds produceren wij enorme overschotten, anderzijds zijn wij er niet in geslaagd aanzienlijke tekorten op te heffen. Zo verbouwen wij teveel graan, teveel suiker, wij maken teveel melk en wij vermorsen allerhande productiecapaciteit, zoals in de medische verzorging, het hoger onderwijs en de ijzer- en staalindustrie. Daarentegen zijn we er niet in geslaagd om belangrijke tekorten op te heffen, zoals aan arbeid en woonruimte, twee van de meest essentiële zaken voor het dagelijks welzijn van de mens. Enerzijds hebben wij de enorme on-

geremde groei gestimuleerd van de jaren zestig, anderzijds zijn wij niet in staat de recessie van vandaag het hoofd te bieden. En wat te denken van het gebruik dat wij maken van onze natuurlijke omgeving? Wij hebben er een troep van gemaakt. Onze totale score mag beter zijn dan die van marxistische landen, hij ligt ver van de normen die het CDA voor ogen staat. Ook waar het misbruik van macht betreft, is ons blazoen niet onbevlekt. Er is sprake van misbruik van economische macht wanneer een machtsdrager willens en wetens de keuzemogelijkheden van een individu beperkt, dan wel hem de mogelijkheid tot kiezen ontnemt. De voorbeelden van dat soort misbruik liggen voor het grijpen: prijsstelling door monopolies en kartels, collectieve arbeidsovereenkomsten, huurvaststelling en loonmaatregelen zijn alle vormen van machtsmisbruik. Dat sommige, zoals CAO's en loonmaatregelen, tot stand komen via processen van democratische besluitvorming, doet niet ter zake. Misbruik dat gesanctioneerd wordt door een meerderheid blijft evengoed misbruik. De democratische staatsvorm biedt tegen economisch machtsmisbruik geen waterdichte garanties.

De kern van de zaak

Ik kom nu tot de kern van mijn opvattingen, die ik als volgt wil samenvatten. In een samenleving die op arbeidsverdeling is gebaseerd wordt misbruik van economische macht het meest effectief voorkomen en tevens zo iets als genormeerde groei bereikt, wanneer aan elk individu en elke economische organisatie de grootst mogelijke vrijheid en verantwoordelijkheid wordt gelaten, op voorwaarde dat de deelnemers instemmen met de enige maar absolute voorwaarde waaraan een samenleving (elke samenleving) moet voldoen om te kunnen functioneren, te weten het gebod van de verantwoordelijkheid voor de ander (naastenliefde).

Over misbruik van macht kan je eindeloos

schrijven. Ik wil mij hier beperken tot een paar opmerkingen: een maatschappij zonder enig misbruik van economische macht is niet te realiseren; dit hangt samen met het feit dat a) wij niet op een eiland wonen en vaak gedwongen zijn om misbruik dat van buiten komt in onze Nederlandse samenleving toe te laten (bijv. OPEC kartel), b) niemand er in slaagt het gebod van de naastenliefde of verantwoordelijkheid voor de ander integraal toe te passen, c) economische macht in belangrijke mate steunt op wetenschappelijke kennis en technologisch vernuft (die je niet kan breiden of verdelen).

Naar mijn overtuiging ligt in b) 'des Puddels Kern'. Zoals eerder opgemerkt is binnen het CDA de term naastenliefde in onbruik geraakt en vervangen door 'solidariteit' en sociale of verdelende 'rechtvaardigheid'. Echter, noch het één, noch het ander heeft met de persoonlijke verantwoordelijkheid voor een ander van doen. Solidariteit is niet meer dan 'een gevoel van saamhorigheid en de bereidheid de consequenties daarvan te aanvaarden'¹. Het is eenzijdig en selectief. Hetzelfde geldt voor de sociale 'rechtvaardigheid', of 'eerlijk delen', bijv. in de uitspraak dat 'het rechtvaardig is dat hogere inkomens meer inleveren dan lagere'². Ook dat is eenzijdig en selectief, terwijl het bovendien onrechtvaardig kan zijn, omdat – in dit voorbeeld – het niet zeker is dat ook het rechtsgevoel van hogere inkomensstrekkers bevredigd wordt.

Hiermee is niet gezegd dat 'solidariteit' en verdelende 'rechtvaardigheid' immoreel zijn, doch alleen dat het hier om politieke en niet om morele categorieën gaat, althans in de zin waarin wij deze termen binnen het CDA gebruiken. Hij, die zich solidair verklaart, kiest autonoom met wie hij solidair is (en met wie niet) en onder welke voorwaarden. Hij, die over verde-

lende rechtvaardigheid spreekt, kiest wie hij wat toedeelt en wat hij van wie neemt. Niet aldus de naastenliefde. De naastenliefde is niet selectief en tweezijdig. Zij neemt niet, maar geeft. De naastenliefde betreft de onderlinge afhankelijkheid van de mensen (de miljarden kruisverbindingen) en schrijft voor dat elk individu gehouden is de ander te voorzien van datgene wat hij nodig heeft voor het bereiken van zijn bestemming. De naastenliefde is een zaak van mensen onderling. Zij kan slechts gedijen als elk mens in vrijheid en verantwoordelijkheid kan handelen, zijn eigen verantwoordelijkheid ten opzichte van de ander kan vaststellen en manifesteren en daarin niet wordt beperkt door machtsbesluiten van anderen. Een regering die het loon van de 'arbeider' regelt, sluit de verantwoordelijkheid van patroon en arbeider ten opzichte van elkaar uit. Zo'n regering breekt de keten van de verantwoordelijkheid en de onderlinge afhankelijkheid of, in christelijke termen, van de naastenliefde.

Er is nog een andere reden om in het economisch verkeer de macht te leggen bij individuen en ondernemingen en die is dat het mechanisme dat de deelnemers aan het economisch verkeer bij elkaar brengt, de markt, tot minder verspilling leidt naarmate het aantal deelnemers groter en de macht van elk kleiner is. De reden is simpel. Marktpartijen met veel macht – de overheid, het op enigerlei wijze georganiseerde bedrijfsleven – lopen het risico misbruik te maken van hun macht, zeker wanneer zij opereren in naam van één of ander 'ideaal' of 'plicht' (winst-maximalisatie, solidariteit, sociale rechtvaardigheid, een nieuwe economische orde). Wanneer deze machten – kartels, monopolies, de overheid – prijzen, lonen en investeringen vaststellen, ontstaan onveranderlijk overschotten of tekorten. In het geval van

¹ van Dale.

² zie CDA's verkiezingsprogramma.

overschotten vernietigen zij waarden; in het geval van tekorten scheppen zij niet genoeg waarden (zie de landbouw-overschotten, zie het 'overschot' aan arbeid, de overschotten aan staal en medische verzorging, het tekort aan woonruimte). Partijen met geen of weinig macht kijken wel uit: overschotten betekenen voor hen verlies en tekorten duiden op winstpotentieel. Daarom dient een politieke partij, die de naastenliefde ernstig neemt en verspilling en tekorten wil vermijden, er naar te streven dat a) de overheid zelf op de markt geen machtspositie inneemt, maar b) erop toeziet dat er geen of zo weinig mogelijk machtsposities ontstaan, respectievelijk ontbindt en, indien nodig, bestraft.

Het model hierboven – alle economische macht aan individuen en ondernemingen, toezicht op misbruik door de overheid – betekent dat beslissingen over investeringen door ondernemingen worden genomen. Sluit dit verspilling uit? Natuurlijk niet! Ondernemers zijn feilbaar. Zij zijn echter, wanneer het over investeringen gaat, minder feilbaar dan politici, ambtenaren en organisaties. Niet omdat zij betere mensen zijn, maar omdat bij hen het kwaad snel zichzelf straft. Een bloemenkoopman, die slechte waar biedt of te hoge prijzen vraagt, raakt zijn handel, zijn stal en zijn broodwinning kwijt. De minister, die te hoge melkprijzen vaststelt, heeft een goede kans zijn hoed, zetel en salaris te behouden. Wanneer hij een goed politicus is, verhaalt hij de kosten van een melkoverschot via een proces van democratische besluitvorming, op de belastingbetaler. Aan de 'verspilling' van de bloemenman maakt de markt snel en hardhandig een einde. Niet aldus aan de 'verspilling' van de minister. Waarmee niets ten nadele is gezegd van de democratie.

De arbeidsmarkt

Ik kom nu aan het operationele deel van dit artikel: de bestrijding van werkloosheid, inflatie en woningnood. Daarvoor

eerst een paar opmerkingen over de arbeidsmarkt.

Met het excuus van onderhandelingsvrijheid, hebben opeenvolgende regeringen met CDA-ministers jarenlang ruimte gelaten aan sterke belangengroepen – werkgevers- en werknemersverenigingen – om de lonen omhoog te pompen en gelijk te schakelen, ongeacht aard en kwaliteit van het werk en ongeacht of het ging om bedrijven die waarden toevoegden (winst maakten) of waarden vernietigden (verlies leden), zodanig dat vele bedrijven zich uit de markt prijsden, de investeringswil werd ingedikt tot investeren in arbeidsbesparende technieken, de ondernemer terugschrok voor het scheppen van arbeidsplaatsen en de werkloosheid een peil bereikte dat Albada en Den Uyl noodzaakte te komen met een voor vrije burgers vernederend loondictaat.

De werkende bevolking is thans ongeveer gelijkgeschakeld, de arbeidsmarkt zit muurvast, de arbeidsmobiliteit is gering (mede dank zij de woningnood) en voor investeringen in woningbouw en industrie weten verschillende politieke partijen niets beters te bedenken dan maar weer op het aardgas te teren of de reserves van verzekeringsmaatschappijen al dan niet gedwongen te mobiliseren.

Ik denk dat wij eindelijk de moed moeten opbrengen om te erkennen dat wij op de arbeidsmarkt te veel macht hebben gelaten aan de machtsgroepen en dat het verstandig is juist op die markt de vrijheid van de individuele marktpartijen in belangrijke mate te herstellen. Wij van het CDA zien gaarne in de onderneming een organisch samenwerkingsverband waarin de persoon en de arbeid van de werker tot volle ontplooiing komen. Terecht zetten wij ons in voor grotere betrokkenheid bij, en meer zeggingschap van de werker in de onderneming. Het ware logisch om deze gedachte door te trekken naar datgene wat voor de werker het meest essentieel is in zijn relatie tot de onderneming,

zijn loon, en ons sterk te maken voor het afsluiten van arbeidsovereenkomsten per onderneming. In onze economie vindt men geen twee ondernemingen waarvan produktiviteit, toegevoegde waarde en fiscale winst gelijk zijn. Het valt niet goed in te zien waarom lonen dan wèl gelijk moeten zijn. Bovendien zouden wij – indachtig onze idealen van persoonlijke verantwoordelijkheid en ontplooiing van de mens – de mogelijkheid moeten openen voor werkers die dit wensen, om buiten de bedrijfstak-CAO's om individuele contracten aan te gaan met hun werkgevers. En waarom niet? Wij spreken in onze maatschappij van 'recht op arbeid' en 'plicht tot arbeid'. Het gaat niet aan zo'n recht te proclameren wanneer wij de betrokkenen niet in staat stellen dat recht te realiseren. Daartoe moeten zij – voor zover zij dat wensen – hun eigen condities kunnen bepalen. Als arbeid echt een mensenrecht is, is het ook een mensenrecht dat de mens over zijn eigen arbeid beschikt.

Inflatie en werkloosheid

Thans naar de inflatie en werkloosheid. Een Engels weekblad¹ herinnert eraan dat voor 1931 algemene loondaling het voornaamste wapen was tegen recessie en werkloosheid en de voornaamste garantie vormde tegen langdurige inflatie. In de decennia voor de jaren '30 werden recessies overwonnen en werd langdurige inflatie voorkomen doordat tijdens de recessie de lonen en andere inkomsten aanzienlijk daalden. Aldus het artikel.

Na 1931 heeft de economische politiek dit pad verlaten en zijn regeringen erin geslaagd – in het bijzonder na 1950 – teruggang in de conjunctuur en werkloosheid te beteugelen met behulp van stimulering van de vraag volgens de recepten van Keynes. Daarbij daalden de lonen niet en bleven bovendien de prijzen stijgen, zij het aanvankelijk in langzaam tempo. Dit

ging goed tot in het begin van de jaren '70, toen het inflatietempo versnelde en de werkloosheid toenam, mede door externe factoren. Wij weten allen waar wij nu zijn beland. Sinds enkele jaren gaan de geïndustrialiseerde landen door een steeds dieper wonende recessie, met hardnekkige en hoge inflatie waarop de recepten van Keynes geen werkzame invloed hebben. Wij staan thans voor de onaangename vraag of Keynes de wereld alleen maar een illusie heeft geschonken; de illusie van volledige werkgelegenheid en constante groei, die slechts stand konden houden dankzij oorlogsherstel en een explosieve groei van wetenschappelijke kennis en technologisch vernuft. Als wij deze vraag bevestigend zouden moeten beantwoorden, zou een andere, veel onaangenamere, vraag rijzen n.l. of wij, indien wij werkloosheid en inflatie willen bestrijden, niet terug moeten naar de recepten van voor 1931. Als wij tot die laatste conclusie zouden komen, zou het CDA voor de harde taak staan om de burgers die dertig jaar in de illusie hebben geleefd dat economie geen pijn doet, er van te overtuigen dat economie wel pijn doet en dat er duchtig ingeleverd moet worden (geen 2 % of zo, maar waarschijnlijk meer iets in de orde van 15 %) en dat het inleveren zal moeten plaatsvinden via het mechanisme van de markt (zoals voor 1931) en niet via overheidssturing. Want daar gaat het om: voor 1931 werden recessies bestreden en werd inflatie voorkomen door een snelle en aanzienlijke daling van de inkomens, geselecteerd door de markt. Wanneer er binnen het CDA ooit een soort economen-debat van de grond komt, zou naar mijn gevoel deze problematiek daarvan de inzet moeten zijn. De kernvraag zou dan kunnen luiden 'hoe slagen wij erin de klassieke saneringsprocessen te laten verlopen met de minste pijn voor het individu'. Ik wil op dat debat gaarne een

¹ The Economist, september 1981.

voorschot nemen en starten met een paar suggesties.

1) Het eerste wat wij kunnen ondernemen ter bestrijding van inflatie en werkloosheid is al die factoren uit de inflatie te elimineren waarop wijzelf, als natie en als individuen, invloed kunnen nemen. De voornaamste daarvan is ongetwijfeld de indexering. Iedereen die in onze samenleving iets levert aan een ander bedingt dat wanneer zijn kosten stijgen ook de prijs moet stijgen. De belangrijkste boosdoeners in deze maffia zijn wijzelf wanneer wij bedingen – al dan niet via onze vakverenigingen – dat in geval de kosten van ons levensonderhoud stijgen, ook de verkoopprijs van onze arbeid moet stijgen. Aan deze praktijk kunnen (en moeten) wij een einde maken. Hoe? Wij moeten vrezen dat alleen radicale maatregelen hier helpen en dat de meest effectieve gedragslijn zou zijn de overheid te verbieden om enigerlei wet in te dienen, maatregel te treffen of overeenkomst aan te gaan of goed te keuren, waaronder arbeidsovereenkomsten, die indexerings-clausules bevatten. De overheid is niet alleen de grootste afneemster in ons land, maar ook de grootste werkgeefster. Wanneer zij wordt gedwongen de indexering te staken, is de rest verplicht te volgen.

Er zijn natuurlijk ongetwijfeld minstens vijf goede redenen te bedenken waarom wij de overheid niet zouden verbieden te indexeren. Laat u niet misleiden lezer; zij hebben één ding gemeen, ze deugen niet.

2) Met de inflatie teruggebracht tot een breukdeel van nu, zouden wij vervolgens de werkloosheid te lijf kunnen gaan zonder de nominale lonen te verlagen, door de ruimte te benutten die onze ouders van voor 1931 niet hadden, te weten onze vrije tijd buiten de werktijd en de leegloop binnen de werktijd.

Door langer en/of meer te werken voor

hetzelfde week- of maandloon zouden de kosten en de prijs per eenheid-product dalen, de afzet stijgen en de werkgelegenheid toenemen. Wij zouden in deze gedachtengang niet, zoals onze ouders, loon moeten inleveren om de werkloosheid te bestrijden, maar tijd en inspanning. In plaats van met loon zouden wij met tijd en werk betalen. Deze beiden zouden het wisselgeld zijn voor werkgelegenheid en terugkeer naar min of meer stabiel geld. Echter, langer of produktiever werken regel je niet per wet. Wij moeten daartoe in staat worden gesteld en daarvan de noodzaak inzien. Voor het eerste lijkt herstel, in belangrijke mate, van de individuele contractvrijheid de aangewezen weg; voor het tweede, ontindexering van de WW en afschaffing van het minimumloon.

De woningnood

Over naar de woningnood. Er is in dit land, in het bijzonder in het westen, een groot gebrek aan huurwoningen. Nu is de huurwoningmarkt het prototype van een markt par excellence waar het prijsmechanisme goed kan functioneren en tot optimale en rechtvaardige verdeling kan leiden. Aan de bouw-aanbodzijde staan normaliter een groot aantal kleine, maar hooggeschoolde half-ambachtelijke ondernemingen zonder machtspositie, aan de andere zijde duizenden kleine spaarders en investeerders die hun centjes beleggen in een rijtjeshuis of een half-portiekie dat zij op de huurmarkt brengen. Zo werkte dat bij ons voor de oorlog en met aanzienlijk succes. Er was geen huurbescherming, de verkrotting was gering, de huren waren laag, de woningen van hoge kwaliteit en dank zij de concurrentie bezat Nederland een magnifiek en overvloedig woonbestand. Zoals in Nederland voor de oorlog, gaat het nu nog in België. Een vrije markt, vrije huren, geen speciale huurbescherming en een overvloed van huurwoningen in alle prijsklassen.

Wat hebben wij na de oorlog gedaan? In naam van een rechtvaardige verdeling en bescherming van de huurder heeft de overheid zich van het prijsmechanisme van de woningmarkt meester gemaakt met als gevolg dat wij 35 jaar later nog steeds kampen met een grote woningnood, werkloosheid in de bouw, een grote bureaucratische interventie en ontevreden burgers. De huurder is dan wel beschermd, maar te huren is er niets. Onze woningen worden gebouwd door grote aannemerscombinaties en gefinancierd door multinationals (de pensioenfondsen van Philips) resp. de staat; de ambachtelijke ondernemer is zo goed als verdwenen. Direct na de oorlog zou een ondogmatische analyse ons tot de conclusie hebben kunnen voeren dat voor de oplossing van dit specifieke schaarsteprobleem herstel van het mechanisme van de vrije markt de aangewezen weg was en zeker niet het concentreren van macht bij de overheid in naam van een 'rechtvaardige verdeling'.

Mijn voorstel? Laat de huren vrij, hef de huurbescherming op, beperk de bureaucratische procedures tot een minimum en binnen enkele jaren zal – zoals voor de oorlog bij ons, zoals in België nu – de markt een verdelende gerechtigheid brengen die nooit tot stand kan worden gebracht door welke overheid dan ook. Alle kleine en grote beleggers, maar vooral de kleinen, gaan als gekken bouwen en bovendien zullen de duizenden onverkoopbare koopwoningen ogenblikkelijk op de huurmarkt verschijnen. Wij zouden wel eens sneller uit de misère kunnen zijn dan

wij ooit vermoedden.

Mochten de huren tijdelijk sterk stijgen, zorg dan wel voor een inkomenssuppletie voor minder draagkrachtigen. Zij kunnen er niets aan doen dat wij in de purée zitten; zij zijn te lang misleid in de droomwereld van de 'eerlijke' verdeling. Tenslotte, schaf ook die aftrek van hypotheekrente af, benevens het 'huurwaarde forfait'.

Haalbaarheid

Zijn bovenstaande suggesties politiek haalbaar? Veel hangt af van wie ze brengt en hoe ze worden gebracht. Hier ligt een mooie taak voor het CDA: vertel de mensen dat banenplannen, deeltijd-arbeid, arbeidstijdverkorting, loonbeheersing, hogere belasting op gas, fata morgana's zijn, schone luchtspiegelingen die het feit verhullen dat alleen produktie welvaart brengt en dat de produktie moet komen van het individu, dat daartoe in de gelegenheid moet worden gesteld. Vertel hen dat de welvaartsstaat tussen 1960 en 1975 een uitzondering was in de economische geschiedenis die zich misschien nog wel eens zal herhalen, maar dat grote en plotselinge ups en downs in de economie normaal zijn. Schaarste en werkloosheid kunnen alleen worden overwonnen door produktie, tegen elke prijs, ook beneden het minimum loon. Het schaarsteprobleem ziet er nog net zo uit als ten tijde van Adam en Eva. Na de zondeval bedoel ik.

